

Obnoviteľné zdroje energie sú výzvou aj pre Slovensko

Riešenie rastúcej závislosti od dovozov energie z niekoľkých oblastí na svete a vyrovnanie sa s klimatickými zmenami. Tieto dve priority považuje Európska únia za kľúčové vo svojej energetickej politike. Všeobecne sa v tejto súvislosti proklamuje dôležitosť podpory využívania obnoviteľných zdrojov energie. Aká je teda realita? Ako sa k tomuto problému stavia svet, Európska únia, Slovensko, občan?

Celosvetová spotreba energie v rokoch 1990 – 2000 vzrástla o neuveriteľných 15 %. V rokoch 2000 – 2020 sa očakáva ešte rýchlejší rast. Rozhodujúci podiel na tomto trende má mať Čína a India, v EÚ (rozšírenej na 25 členských štátov) sa oproti tomu očakáva v tomto období spomalenie rastu (len o 7 %). EÚ, napriek uvedeným faktom, už od roku 1997 smeruje k ambicióznemu cieľu dosiahnuť do roku 2010 12 % podiel energie z obnoviteľných zdrojov na hrubej domácej spotrebe. Nárast na 6 % v roku 2001 (pre porovnanie v tomto roku bol podiel ropy 40 %, zemného plynu 23 %, jadrovej energie 16 % a tuhých palív 15 %), oproti 5,4 % v roku 1997, však nabáda k opatrnosti v prognózach a cieľoch. Veľká Európa sa však nevzdáva. Potrebuje cenovo dostupnú obnoviteľnú energiu, aby mohla prispieť k riešeniu vlastných problémov so zabezpečením dodávok a zároveň splniť svoje ciele znižovania emisií skleníkových plynov. Uznáva rozsiahle výhody obnoviteľnej energie a neustále nalieha na rozvíjanie technologických a inštitucionálnych riešení, použiteľných aj globálne. V tomto duchu je koncipované aj oznámenie Európskej komisie *Podiel obnoviteľnej energie v EÚ* z roku 2004. V tomto dokumente stanovila EÚ dva indikatívne ciele do roku 2010: zvýšiť v EÚ celkový podiel elektrickej energie získanej z obnoviteľných zdrojov na 22 % (oproti 14 % v roku 2000) a zvýšiť podiel biopalív používaných v doprave na 5,75 % (oproti 0,6 % v roku 2002). Samozrejme sa očakáva, že k týmto cieľom zaujmú členské štáty veľmi zodpovedný prístup.

Dobrý príklad takéhoto prístupu môžeme nájsť aj u našich západných susedov. Parlament Českej republiky prijal

s účinnosťou od 1. 6. 2005 zákon o podpore výroby elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov, pričom už v máji 2001 vláda ČR svojím nariadením stanovila podrobnosti obsahu územných energetických koncepcií s veľkým akcentom práve na využívanie obnoviteľných zdrojov.

Situácia na Slovensku je porovnateľná. Tiež si uvedomujeme, proklamujeme, prijímame záväzné rozhodnutia. V júli minulého roku vláda SR schválila Správu o pokroku v rozvoji obnoviteľných zdrojov energie (vypracovanú ministerstvom hospodárstva v spolupráci s ministerstvom životného prostredia a ministerstvom školstva), ktorá zároveň stanovila národné indikatívne ciele pri využívaní obnoviteľných zdrojov energie. Tento materiál považujem za významný najmä preto, lebo sa bez škrupúl pokúsil pomenovať aj bariéry rozvoja využívania obnoviteľných zdrojov. Ak si ich nechceme alebo nedokážeme uvedomiť, nedostaneme sa ďalej. Dovolím si však v tejto súvislosti vysloviť názor, že citovaná správa na niektoré z bariér pozabudla. Pri bariérach legislatívneho charakteru napríklad vytyka, že problematika obnoviteľných zdrojov energie nie je riešená komplexne formou samostatného zákona. Preto bola takáto úloha premietnutá do Národného programu reforiem, schváleného vládou SR v októbri tohto roku. Upozorňuje ďalej na technologické bariéry. Problém je najmä v tom, že za konkurencieschopné môžeme v súčasnosti ako-tak považovať len technológie využívajúce energiu prúdiacej vody a geotermálnu energiu (s predpokladom nízkych nákladov na vrty a ťažbu), prípadne kogeneračné jednotky spaľujúce bioplyn pochádzajúci z čističiek odpadových vôd. Využívanie veternej energie, biomasy a najmä výstavba fotovoltaických článkov sú považované za finančne náročné. Prekážkou pre väčšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie je aj ich závislosť od prírodných podmienok. Nedostatkom je tiež, že obyvateľstvo i samosprávne orgány sú nedostatočne informovaní najmä o dosahoch spaľovania fosílnych palív, o výhodách využívania alternatívnych zdrojov a o možnostiach získavania finančných prostriedkov z fondov EÚ. Chybou je aj to, že investičné náklady do technológií využívajúcich obnoviteľné zdroje energie sú často porovnávané s nákladmi na využívanie konvenčných zdrojov bez toho, aby sa komplexne zväžili prevádzkové náklady, dopady na životné prostredie a úroveň zamestnanosti, teda aby sa namiesto rýchlej návratnosti kladol dôraz na trvalú udržateľnosť.

Či chceme, alebo nie, za bariéry, a nie nepodstatné, musíme však považovať aj pomerne výrazné regulácie využívania obnoviteľných zdrojov energie samotnými orgánmi starostlivosti o životné prostredie. Veterne elektrárne z mnohých dôvodov na hrebene národných parkov iste nepatria, pričom oblasti vhodných pre využitie veternej energie nie je na Slovensku veľa. Ani v blízkosti Cerovej, v krajinársky hodnotnej časti Malých Karpát s dominantou zrúcanín hradu Korlátka, nepôsobia vrtné príliš malebne. S veľkým odporom sa stretol v minulosti úmysel vybudovať sústavu malých vodných elektrární na najzachovalejších úsekoch rieky Oravy; je zrejme, že nemožno dovoliť

bezhlavo využívať celý hydroenergetický potenciál Slovenska. Pochybujem o tom, že kolegov z ochrany ovzdušia teší súčasný zvýšený záujem občanov o spaľovanie biomasy (alebo lepšie povedané - masy čohokol'vek) najmä v dôsledku rastúcich cien plynu. A tak ďalej. Je isté, že problém zabezpečenia dostatku energie nie je jednoduchý a potrebuje trochu iný uhol pohľadu. Od tých, ktorých sa týka. Teda od všetkých.

V súčasnosti pozorujeme úprimný záujem o zvýšenie využívania obnoviteľných zdrojov najmä zo strany ochrany životného prostredia, mimovládnych organizácií zdôrazňujúcich trvalo udržateľný rozvoj, samospráv a občanov, ktorí chcú ušetriť, a malých podnikateľov hľadajúcich prostredie s menším konkurenčným tlakom.

To, že sa obnoviteľným zdrojom energie venujú len okrajovo alebo vôbec spoločnosti a monopoly, ktorých obrovské zisky sú založené práve na exploatacii neobnoviteľných zdrojov, je pochopiteľné.

Stretnutia zástupcov Johannesburskej koalície pre obnoviteľné zdroje energie vo Viedni v máji tohto roku sa zúčastnil zo Slovenska len rezort životného prostredia, čo je určitým spôsobom dôkaz neadekvátneho záujmu ostatných kompetentných o túto problematiku. To je už menej pochopiteľné, ak neberieme do úvahy nielen na Slovensku prekvitajúci lobizmus. Ak ho do úvahy berieme, je pochopiteľné aj to. A pochopiteľné je aj to, že vývoj technológií využívania nielen klasických obnoviteľných zdrojov (ktoré svet z biedy nevytrhnú a názory na ich využívanie nie sú jednotné), ale predovšetkým tých, o ktorých možno zatiaľ len snívame (napríklad využitie obrovskej energie tornád a bleskov), vyžaduje investície porovnateľné s investíciami do vývoja zbraní či prieskumu vesmíru.

Zostáva teda len veriť, že postupne nielen ochrancovia životného prostredia, ale predovšetkým bohatí a mocní začnú venovať využívaniu obnoviteľných zdrojov náležitú pozornosť. Bude to vyžadovať nielen stratégia prežitia človeka na tejto planéte, ale aj stratégia udržania ich ziskov a moci. Preto sa mi to zdá celkom reálne. Čo by to bolo za obuvníka, ktorý by vedel, že v piatok minie poslednú kožu zo svojho skladu a novú, prípadne iný náhradný materiál, má v pláne začať zhaňať až v pondelok?

Postoj USA k problematike skleníkové plyny verzus hospodársky rast však nabáda k ostražitosti. Nie som si celkom istý, že bohatí a mocní dokážu rozoznať bod obratu, v ktorom sa musí trvalo udržateľný rozvoj v ich ponímaní začať podriaďovať inému cieľu. A tým cieľom je trvalo udržateľný život.

RNDr. Jozef Gregor
riaditeľ odboru trvalo udržateľného rozvoja
MŽP SR